

EGEMENLİĞİN KAYDI ve ŞARTI

İl Han ÖZAY*

Anayasayı kendi işlerine geldiği kadarıyla benimseyip, nalıncı keseri gibi kendilerine doğru yontarak yorumlayanlardan bazıları, uzun zamandır "**Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir**" ilkesine adeta can simidi gibi sarılmış bir haldeler. Halbuki, **egemenliğin hem kaydı hem de çok sıkı şartları vardır.**

Egemenliğin kaydı, herşeyden önce, özellikle 19uncu Yüzyıldan beri **Anayasa** denilen belgedir. Dolayısıyla, eğer Anayasa veya herhangi başka bir isim verilen bir belge, egemenliğin Millet adına kullanılacağını öngörmemiş bulursa ne olacağını düşünmek ve sormak gerekir.

Ülkemizde, 1920'lerde hem bir Kurtuluş Savaşı verilirken hem de adım adım büyük bir "Devrim" gerçekleştirilirken bile, atalarımız asıl Milletten aldıkları **manevî yetki** ile yetinmemişler, bunu **maddî ve meşrû-meşrutî** bir "**kayıt**" ya da "**temel**"e dayandırmak için, 23 Nisanlarda açılışının yıldönümünü kutladığımız **ilk Meclisi kurmuş ve 1921 Anayasasını** yapmışlardır.

Anayasalar, egemenliğin sadece kim ya da kimler tarafından değil aynı zamanda nasıl kullanılacağını da düzenlerler ki, bunlara da "**şart**" denilir. Ne kadar kısa olursa olsun, çağdaş çoğulcu demokratik Devletlerin anayasalarında bunlar birden fazla olduğu için de aslında "**şartlar**" demek daha doğrudur.

"**Egemenlik**" felsefî bir kavram olup bunun teknik hukuktaki anlatım sözcüğü "**kamu gücü**"dür. Anayasa, aynı kenar başlıklı 6ncı maddesinde "**egemenliğin Türk Milleti tarafından yetkili organlar eliyle kullanılacağı şartı**"nı koymuştur. Aynı madde ve "**Başlangıç**" kısmında "**Egemenliğin kullanılmasının hiç bir surette, hiç bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılmıyacağı; hiç bir kimse veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı**"nı söylerken hep bu kamu adına ve yararına işlem ve ey-

*) İ.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

lemler yapma yeteneğinden sözetmektedir. Dolayısıyla egemenlik bir taraftan yetkilerini **Türk Milleti adına kullanan "Yasama" ve "Yargı"**, öte yandan da 1961 Anayasası uyarınca sadece **"görev"**, şimdi ise aynı zamanda **"yetki"** de olan **"Yürütme"** arasında paylaştırılmıştır.

Bu **üçlü bölüşüm** kabul edilmek istenmese bile, Anayasanın açık anlatımı karşısında **"Millet egemenliğinin sadece Yasama Meclisinde toplandığı"** tezi yanlıştır, çünkü Yargı da yetkisini Türk Milleti adına kullanmaktadır.

Egemenlik eşittir kamu gücü denklemi çağdaş, çoğulcu-demokratik **"Hukuk devleti"**nin temelidir. Anayasa da bunu hem **"kayıt"** etmiş hem de paylaşımın **"şart"**larını göstermiştir.

Türkiye gibi **"İdarî Rejim"**i benimsemiş anayasal düzenlerde **"İdare"** sadece **"Yürütme"**, yani **"merkezden"** değil, aynı zamanda **"yerel yönetim"ler** ve **"kamu kurumları"** ile bu nitelikteki **"meslek kuruluşları"**ndan oluşan bir **"bütün"dür**. O halde, tüm bu kurum ve kuruluşlar, **Anayasanın koyduğu kayıt ve şartlarla egemenliği paylaşıp kullanırlar**. İşte bunun içindir ki, kanımca çok doğru olmamakla beraber, Anayasanın **"Başlangıç"** kısmında da anlatım bulan **"Kuvvetler ayırımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği"** olduğunu kabul etmek **"üstünlüğün asıl Anayasa ve kanunlarda"** bulunduğuna inanmanın da olmazsa olmaz koşuludur. Aksi taktirde, **egemenliğin kullanılmasının kişi olarak başta Cumhurbaşkanı ve bazı üst düzey görevlilere, zümre olarak "Yasama" ve sınıf olarak da "Yargı" mensuplarına bırakılmış bulunduğunu** iddia etmek gerekir ki bu **hem teorik olarak yanlış hem de Anayasanın açık anlatımına aykırı** olur.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin 20nci kuruluş yıldönümü vesilesiyle yapılan sempozyuma sunduğum bildirinin başına. Amerika Birleşik Devletlerinin üçüncü ve iki dönem (1801-1809) görev yapmış Başkanı, **"Bağımsızlık Bildirgesi"**nin yazarlarından ve Virginia Üniversitesinin de kurucusu ünlü Devlet adamı Thomas JEFFERSON'un (1743-1826) bir öz-lüsözünü koymuştum :

Politikacılara fazla güvenmeyin. . .

Onları zaptetmenin tek yolu Anayasaya zincirlemektir.

Görüldüğü gibi egemenlik kayıtsız şartsız değil **hem kayıtlı hem de şartlı** olarak Millet'in imiş, çünkü çağımızda onun doğrudan değil de vekiller aracılığıyla kullanılması sözkonusu. Millet'in egemenliği doğrudan

kullanabilmesi de artık uygulamada mümkün olmadığından, onu Anayasa ile **"kayıt"** etmiş ve başta vekilleri olmak üzere, herkesi bağlayan **"şart"**larını da yine kendisi koymuş. Böyle olmasa zaten demokrasi olmaz ve bu çok güzel felsefî formülü çarpıtarak kullanmak isteyenler de **"takiye"**den başka birşey yapmazlar.

Seçilmişlerin, bu **"Millî irade"**yi sadece kendilerinin temsil ettiğine ilişkin gerçek dışı iddialarının bir diğer boyutu ve sonucu da, hangi davranış içinde olurlarsa olsunlar siyasal partilere hiçbir şekilde dokunulmayacağına ilişkin **"batıl inanç"**tır. İç hukukta Anayasa Yargısı ve uluslararası düzeyde de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **"Refah Partisi"**nin kapatılması olayına ilişkin kararında bu konuyu da aydınlığa kavuşturmuştur.

Karar büyük ölçüde laiklik kavramı etrafındaki tartışmalara yer vermiş olmakla beraber, kanımca gerek satır aralarında gerekse metnin **sous entendu**¹ anlatımında demokrasi ve seçilmiş olmanın her dilediğini yapabilme anlamına gelmediğini açık seçik bir biçimde anlatmaktadır.

Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararını manşetten veren günlük gazetelerden birinde, **"Bir karar 6 ders"** başlığı altında **< "Oyum var" deme(nin) yetme(yeceği) >**² vurgulanmaktadır.

Diğer beş ders bir yana, sadece bu bile, egemenliğin felsefî bir kavram olarak **"kayıtsız ve şartsız"** Millete ait olduğu özlüsözünün, somuta indirgenmesinde, yapılması gereken yorumun, bilimsel boyutunun hiç de siyasîlerinki gibi olamayacağının kanıtıdır.

Allah demokrasiyi ve bizi kayıtsız şartsızlıktan korusun çünkü onun anlamı başıboşluk, keyfîlik ve karmaşadır.

Üniversite, Ağustos 2001

Prof.Dr. İl Han ÖZAY

1) Bu ifadenin Türkçe karşılığı "Satır aralarında"dır.

2) Burada yazılanlar "Radikal" Gazetesinin 1 Ağustos 2001 çarşamba günü nüshasının 1 inci ve 5 inci sayfalarından alınmıştır.

İDARİ USUL ve BİLGİ EDİNME HAKKI KANUN TASLAĞININ KISA “TARİHÇE”Sİ*

Genel bir “İdari Usul Yasası”nın önemi ve gereği, ülkemizde çok seneler önce ortaya atılmış¹ ve tartışmaya açılmış bir konu olmakla beraber, bu alanda ilk ciddi düzenlemeye ilişkin çalışmalar, Başbakanlık tarafından 1997 yılında başlatılmıştır.

Başbakanlık, bir yandan yasa metni hazırlatma çalışmalarını başlatmış, aynı zamanda da Ankara Gazi Üniversitesi ile ortaklaşa olarak 17-18 Ocak 1998 tarihinde, Ankara’da, “İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu” konulu bir toplantı düzenlemiştir.

Bu sempozyumun hazırlık çalışmaları yapılırken, Başbakanlık Müsteşarı, aralarında benim de bulunduğum bilim adamlarına çağrı mektupları göndermişti. Bu mektubu aldığım sırada, yine Başbakanlıktan gelen ve aralarında Uğur KILINÇ isimli genç ve değerli bir hukukçunun da bulunduğu bir gurup, önce Basının önde gelen isimlerinden Sayın Oktay EKŞİ’yi, sonra da beni ziyaret ederek görüşlerimizi almıştı.

Bu ziyaret vesilesiyle Başbakanlıktaki çeşitli birimlerde, biri “İdari Usul” diğeri de “Bilgi Edinme Hakkı” konularında çalışan iki ayrı gurubun bulunduğu ve bunların birbirlerinin çalışmalarından haberdar olmadıkları ortaya çıktı.

Durumu önce garipsedimse de daha sonra, yukarıda sözünü ettiğim Sempozyuma katıldığımda hayretim bir kat daha arttı. Nitekim, orada, sonraları kendisiyle çok verimli bazı çalışmalar yaptığım, asıl görevi savcılık olmakla beraber o sırada Başbakanlığa alınmış bulunan Ercan YALÇINKAYA isimli genç bir hukukçunun da “Toplantıların Açıklığı” konulu bir yasa hazırlık çalışması yapmak üzere görevlendirilmiş bulunduğunu

*) Tarihçe, Madde Gerekçeleri, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden İl Han Özay tarafından kaleme alınmıştır.

1) Nitekim o zaman İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Kürsüsünde asistan olan Prof. Dr. A. Ülkü AZRAK, 1964 yılında, “Umumi İdari Usuller” konulu bir doktora tezi hazırlayarak savunmuştur.

öğrendim. Böylece, yukarıda adı geçenlerden başka, İdari Yargı hakimlerinden Gürsel ÖZKAN ve zaman zaman da Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ'dan oluşan, bazen de Konya Selçuk Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Bahtiyar AKYILMAZ ile Dr. Murat SEZGİNER'in katılımıyla genişleyen bir gurubun bu konu üzerinde çalışmakta bulunduğunu gördüm. Anlaşılan oydu ki, Başbakanlık, konunun Amerika Birleşik Devletlerinde geçirmiş bulunduğu seyri izleyerek, biri "İdari Usul" ikincisi "Bilgi Edinme Özgürlüğü" ve sonuncusu da "Toplantıların Açıklığı", yani "Amerikanca" terimi ile "Sunshine Act" olmak üzere üç ayrı yasa taslağı çalışmasını, herhalde "birbirlerinden kopya çekmesinler diye" üç ayrı guruba hazırlatmak ve bunların birbirlerinden haberdar olmamalarını sağlamak şeklinde bir taktik izleme yolunu tutmuştu.

Bunun üzerine, Amerika Birleşik Devletlerinde konunun üç ayrı zamanda ele alınmış bulunmasının, ortaya, başlangıçta farkına varılamayan yeni ihtiyaçların çıkmış olması nedeniyle böyle bir seyir gösterdiğini, buna karşılık bizde bu alanın tek bir yasa metni ile düzenlenmesinin çok daha rasyonel olacağını düşündüm.

Bu düşüncemi Başbakanlıkta bu konudaki çalışmaları en fazla ilgi ile izleyen ve destekleyen Müsteşar Yardımcısı Sayın Ömer KAYIR'a ilettim².

Sayın Kayır bu görüş ve endişeme katılarak, "**Bülbülün çektiği dili belasıdır**" misali çalışma guruplarının benim başkanlığım altında birleştirilmesi hususunda teklif ve ricada bulundu.

Bu gurup bir müddet daha Ankara'da çalıştı ve birleştirilmiş Yasa tasarısı ya da taslağını bir noktaya kadar getirdi.³ Bu arada çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla görevlilerinden de görüş soruldu ve alındı. Bu aşamada, daha önce Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanmış veya hazırlanmış bir taslağın daha bulunduğu anlaşıldı.

Taslağın bitti farzedilip Sayın Yılmaz Hükümetinin görevden ayrılması üzerine de rafa kaldırılması ve kamu oyunun tartışmasına bile sunulmadan terk edilmesi beni rahatsız etti ve üzdü. Bu nedenle, çalışmaların İstanbul'da sürdürülmesi kararını aldım ve Hukuk Fakültesi İdare Hukuku ve İlimleri Araştırma -Uygulama Merkezi'nde bir çalışma gurubu oluşturdum.⁴

2) Kendisi ile karşılıklı görüşmemizde, "**Bilgi Edinme Hakkı ve Özgürlüğü Yasası**"nın, Basının desteği ile kolaylıkla çıkarılabileceği, buna karşılık, İtalya'da görüldüğü gibi, "**İdari Usul Yasası**"na "İdare"nin direnmesi nedeniyle tek başına çıkarılmasının çok zor olacağını da anlattım.

3) Bu taslak, daha sonra, Başbakanlık tarafından "internet" e de konulan fakat aslında bir çok eksiği olan metindir.

4) Çalışmaların başından bugüne kadar katkıda bulunanlar, soyadı alfabetik sırasına göre.

Zaman bakımından herhangi bir sınırlama olmadığından bu grup uzun süre çalıştı. Ortaya çıkarılan metin, yine başta Danıştay olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla yaklaşık iki yüz bilimadamı, basın mensubu ve kamu görevlisinin görüş ve incelemesine sunuldu. Ancak, örneğin Danıştay, bu son (!?)⁵ metin değil de, ondan önceki konusunda bir görüş hazırlamış bulunduğu için tekrar bildirmek durumunda olmadı.

Yasa taslağı, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Tesislerinde yapılan ve o zaman Danıştay Beşinci Dairesi Başkanı olan Sayın Nuri ALAN'ın da katıldığı bir toplantıda yeniden tartışıldı.

Bundan sonra taslağın ciddi bir biçimde ele alınması İstanbul Üniversitesinin "**Güdümlü Proje**"leri cümlesinden olarak "**Avrupa Birliği ile Uyum Yasaları**" çerçevesinde İdare Hukuku Araştırma Merkezi tarafından üstlenilen görev çerçevesinde gerçekleşti.

İşte şimdi ilgililerin görüş ve eleştirilerine sunulan bu metin yukarıda anılan Proje için hazırlanan taslağın, daha sonra tekrar ele alınması ve tartışılması sonucu ortaya çıkan ve gerçekten de "son" olması umut ve temenni edilendir.⁶

Üniversite, Mayıs 2001

Prof. Dr. İl Han ÖZAY

İstanbul ve Marmara Üniversitelerinde görevli öğretim üye ve yardımcılarından Taner AYANOĞLU, Kahraman BERK, Kemal BERKARDA, Umut DOĞU, Doç. Dr. Aydın GÜLAN, Ali Murat HAMARAT, Dr. iur. Burak ODER, Cenk ŞAHİN, Birol UÇARLI ve Yard. Doç. Dr. Nuri YAŞAR olmuştur.

- 5) Buraya ünlem ve soru işaretleri koymamın nedeni daha bir kaç gün öncesine kadar "son" metnin hangisi olduğunun bizim tarafımızdan bile bilinmemesi ve karıştırılmasındandır.
- 6) Her ele alınışta yeni bir takım ek ve değişiklikler yapıldığı ve bunun sonunun gelmeyeceği anlaşıldığından, bir tür "kifayet-i müzakere" teklifi ile, çalışmalara Mayıs 2001 başında zorunlu olarak son verildi.

GENEL GEREKÇE*

İdari usul, İdarenin birbirinden farklı ve çok çeşitli faaliyetlerini yürütürken ne tür kurallara, hangi mekanizma içinde uyacağıının belirlenmesini ifade eder¹. Diğer bir anlatımla, idari usul, idari işlemlerin yapılışına ilişkin kurallar bütünüdür². İdari usulün amacı, İdarenin kamu yararını hızlı ve etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için gerekli hukuki şartların sağlanması ve idari işlemlerin tarafsız ve dikkatli bir araştırmaya dayandırılması suretiyle kamu hizmetinden yararlananların hak ve menfaatlerinin güvence altına alınmasıdır³.

Hukuk, esas ve biçim şeklinde ikiye ayrılarak incelendiğinden “**esas**”ın en etkili güvencesi “**şekil**” ve “**usul**”dür.

Devleti oluşturan güçlerden Yasama'nın çalışma usulleri Anayasa ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğünde düzenlenmiş olup, Yargı organının işleyişinde de farklı sistemlere ilişkin yasalar belirleyici olmaktadır. Bu yasalara örnek olarak Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunu gösterilebilir.

Oysa, Yürütme ve onun teknik bir uzantısı olan İdarenin faaliyet alanında bir takım özel düzenlemeler (Devlet İhale Kanunu, Kamulaştırma Kanunu ve Vergi Usul Kanunu gibi...) öngörülmüşse de İdarenin karar alma usulünü belirleyecek **genel** bir yasal düzenlemeye gidilememiştir.

Diğer yandan, vatandaşların Yasama'nın karar almasına “vekilleri” aracılığıyla ve en etkin biçimde katılabilmesi mümkün olduğu gibi, Yargı mekanizma ve sürecinde de iki tarafın karşılıklı olarak görüş açıklaması imkanı bulunduğundan, katılımcı bir sistem gerçekleşmiş olmaktadır. Buna karşılık kapalı kapılar ardında karar veren tek kuruluş olan İdare'nin karar alma mekanizma ve sürecine önceden, “**meşru yollarla**” katılabilme im-

*) Genel gerekçe, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Cenk Şahin tarafından kaleme alınmıştır.

1) ÖZKAN Gürsel, “İdari usul”, Danıştay Dergisi, Yıl 30, Sayı 101, 2000, s. 14.

2) BALTA Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş, Ankara, 1968/1970, s. 196.

3) AZRAK Ali Ülkü, Umumi İdari Usulün Teorik Esasları ve Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Gelişimi (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul, 1964, s. 10.

kanı yoktur⁴. İdare eden-edilen ayırımının hala varlığını sürdürmesi, kamu görevlileri tarafından ve hatta toplumda gizlilik kültürünün benimsenmiş olması nedeniyle, İdare, kararlarını kapalı kapılar ardında alırken, ilgililerin bilgi ve belgelere de ulaşabilmesi mümkün olamamakta, bu da bireylerin hak ve menfaatlerini savunmada güçsüz durumda bırakılmalarına yol açmaktadır⁵.

Bütün bu olumsuzluklar ne yazık ki ülkemizde yönetimde demokrasinin henüz işlerlik kazanmadığını ve Anayasamızın ikinci maddesinde belirtilen Hukuk Devleti ilkesinin tam anlamıyla gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Halbuki Hukuk Devletinin tam olarak gerçekleştirilebilmesi için İdarenin faaliyet ve işlemlerinin oluşum usulleri, İdarenin kendi koyduğu usullerle değil, daha üstün hukuk kurallarıyla yani **Yasama organının** koyduğu normlarla düzenlenmelidir.

Öte yandan, İdare'nin İdari Yargı tarafından denetiminin vazgeçilmez bir şart olduğu kuşkusuzdur. Ancak, çağdaş bir toplumda uygulamada sadece yargının sağladığı güvenlik yeterli olamamaktadır. Yargısal denetim, işlemlerin ancak oluşumundan sonra gerçekleşen bir denetim olduğu gibi; çoğu zaman ağır masraflara yol açmakta ve çok uzun bir zaman almaktadır. İdari yargının yükünün ağırlaşmasına yol açan bu durumlar da kamu görevlilerinin hukuka aykırı tutum ve davranış içinde bulunmalarında özendirici bir rol oynamaktadır⁶.

Bugün için gelişen noktada sözü edilen sorunların çözümünün çıkarılacak bir genel idari usul yasası olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu aşamadan sonra irdelenmesi gereken husus yasanın nasıl bir sistem öngöreceği ve hangi aşamalardan oluşacağıdır.

Öncelikle İdarenin karar alma sürecini usul yönünden **kesin ve belirli**, yargısal benzeri usullere bağlayan genel bir yasanın varlığı şüphesiz çok önemli olsa da tek başına yeterli değildir. Yasa, **katılımcı** bir sistem öngörmeli ve İdarenin kurul halinde ve kollektif bir karar alma mekanizması söz konusu oluyorsa, bu organların toplantılarının "**aleni**" yani herkese açık bir biçimde yapılması gerekir⁷. Katılımcı sistem "ilgili"lerin belli bir "yetki" ile donatılmış bir halde o mekanizma ve sürecin içinde yer alabilmesi demektir. Ancak İdarenin karar alma mekanizma ve sürecini usul olarak belirleyen ve

4) ÖZAY İl Han "İdarenin Demokratikleşme Süreci Olarak Saydamlık" konulu sempozyuma sunulan bildiri, 5-6 Mayıs 2000, İTÜ Sosyal Tesisleri Konferans Salonu Maçka.

5) AZRAK Ali Ülkü, "İdari Usul ve Yasalaştırılması", I. Ulusal İdare hukuku Kongresi, II. Kitap Kamu Yönetimi, 1-4 Mayıs 1990 Ankara, Ankara 1990, s. 822.

6) GÜRAN Sait, "Yönetimde Açıklık", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD), Prof. Dr. Ragıp Sarıca'ya Armağan, Yıl 3, Sayı 1-3, 1982, s. 102.

7) Bkz. İdari Usul ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı (TUBEK) İstanbul Metni m. 16.

katılımı olanaklı kılan bir yasanın varlığı da tek başına yeterli değildir. Katılımın gereği gibi gerçekleşebilmesi için “İdare”nin elindeki **bilgi ve belgelere** ulaşılabilmesi de gereklidir^{8,9}.

İdarede açıklığın, günışığında yönetimin sağlanması, sözünü ettiğimiz hakların böyle bir yasal düzenlemede yer almasına bağlıdır. Çünkü bu haklar birbirlerini tamamlar nitelikte oldukları gibi birbirlerinden ayrı düşünülmesi ve herhangi birinden vazgeçilmesi de mümkün değildir.

Burada ayrıca belirtilmesi gereken önemli bir nokta da, çıkarılacak bir yasanın sadece genel ilkeleri, prensipleri içermesi ve ayrıntıların başka yasal düzenlemelere bırakılması gerekliliğidir. İdari faaliyetlerin çeşitliliği ve farklı nitelikler taşıması, İdare-birey ilişkilerinde bütün usul kurallarının bir kanunda toplanmasını imkansız hale getireceğinden, Devlet İhale Kanunu, Kamulaştırma Kanunu ve Vergi Usul Kanunu gibi özel düzenlemeler bu kanundan ayırık tutulmalıdır¹⁰. Bunu yanında üzerinde hassasiyet gösterilmesi gereken bir diğer husus da idari usulün birel işlemler yanında imar planları, öğrenci disiplin yönetmelikleri gibi özellikle katılım hakları açısından bireyleri gayet yakından ilgilendiren genel düzenleyici işlemleri de kapsamaması gerekliliğidir^{11,12}.

Çıkarılacak bir kanunun teoride ve uygulamada sağlayacağı faydalar “ilgili”lerin bu konuda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ile zamanla daha da net olarak gözlemlenebilecektir. Ancak bu aşamada bunlardan yalnızca belli başlılarını değerlendirmek gerekirse;

Her şeyden önce Hukuk devletinin temeli olan **yasallık** ilkesi gerçekleşecek ve anayasanın “**kanun önünde eşitlik**” ilkesi de geçerlik kazanacaktır.

İdarenin tek yanlı işlem yapma gücü eşit bir ağırlıkta dengelenecek, kamu makamları da hem daha sağlıklı karar alma olanağına ve ortamına sahip olacak, hem de işlemin yapılış sürecini izleyebilen ve gereğinde katılabilen bireyin yönetime karşı güveni artacak, demokrasinin gereği olan açıklık sağlanacaktır¹³.

8) ÖZAY İl Han, Yayınlanmamış Bildiri

9) Bkz. İUBEK İstanbul Metni m. 25-46.

10) Bkz. İUBEK İstanbul Metni m. 2.

11) Aksi görüş için bkz. ÖZKAN Gürsel, “İdari usul”. Danıştay Dergisi, Yıl 30, Sayı 101, 2000, s. 19; ALAN NURİ “İdari Usul ve İdari Yargı”, Danıştay Dergisi, Yıl 30, Sayı 102, 2000, s. 3-15 ; AZRAK Ali Ülkü, Umumi İdari Usulün Teorik Esasları ve Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Gelişimi, s.12; Ancak müellifin daha sonraları bu görüşünü değiştirdiğini gözlemliyoruz. AZRAK Ali Ülkü, “İdari Usulün Kodifikasyonuna İlişkin Sorunlar”, s. 91.

12) Bkz. İUBEK İstanbul Metni m. 3.

13) GÜRAN, s. 102.

İdari işlemin hazırlanması ve kesinleşmesi aşamalarında İdare ile birey arasında doğacak uyuşmazlıklarda büyük ölçüde İdari yargıya başvurma lüzumu kalmadan karşılıklı anlaşma ile çözüme varılabileceği gibi, ilgili, İdarenin karar alma sürecine katılarak yapılan işleri izleyebileceği için tatmin olacak ve dava yoluna başvurmasına gerek kalmayacaktır¹⁴.

Diğer yandan İdarenin aldığı karar bir hukuki uyuşmazlığa yol açtığı takdirde yargının önüne yeterince araştırma yapılarak olgunlaştırılmış bir dosya getirilebilecek ve bu sayede hem yargının işi kolaylaştırılmış olacak, hem de yargı kararlarında “isabetlilik” artacaktır¹⁵.

Böylelikle İdarenin çalışması basitleşecek ve İdare ajanlarının görevlerini daha güvenli ve kuşkulardan arındırılmış bir temele dayalı olarak yürütmeleri sağlanacaktır¹⁶.

Ayrıca, düzenli bir idari usul, İdareyi karar almadan önce yeterli araştırma yapmaya zorlayarak, tarafsız ve isabetli karar vermeye yöneltecektir¹⁷.

Şüphesiz, bütün bunların yanında çok dikkat edilmesi gereken hususlar da mevcuttur. İdari usul kurallarını düzenlerken idarenin sorumlulukları ile bireylerin hak ve özgürlükleri arasında gözetilmesi gereken dengenin korunmasına özen gösterilmesi esastır. Çünkü İdare, kamu düzenini, kamu yararını, kamunun ihtiyaçlarını temsil etmekte ve kamu hizmeti görmektedir. Bu nedenle idarenin köstekleyici, engelleyici bir etki altında kalması önlenmelidir. Diğer bir anlatımla bireyin hak ve özgürlüklerini korurken, İdareyi de ihmal ve feda etmemek gereklidir¹⁸. Ayrıca çıkarılacak yasa İdarenin **bünyesine** uygun olmalı ve uygulandığı zaman ortaya çıkabilecek sakıncalı durumlar için de gerekli önlemler alınmalıdır. Aksi takdirde sistem kendisinden beklenen faydadan çok, kırtasiyecilik, zaman israfı gibi zararlar getirecektir. Diğer bir anlatımla kanundan beklenen faydanın tam aksi yönünde, olumsuz bir sonuç ortaya çıkacaktır.

Konuyla ilgili olarak uluslararası hukuk alanındaki düzenlemelerden Amerika Birleşik Devletlerindeki sistem ülkemizdeki çalışmalar için de ışık tutucu bir nitelik arz etmektedir.

14) AZRAK Ali Ülkü, “İdari Usulün Kodifikasyonuna İlişkin Sorunlar” T.C. Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler 17-18 Ocak 1998 Ankara, Ankara 1998, s. 91.

15) ibid., s. 91.

16) ibid., s. 91.

17) ibid., s. 91.

18) DURAN Lûtfi, “İdari Usul İlkeleri ve Kapsadığı Konular” T.C. Başbakanlık İdari Usul Kanunu Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 17-18 Ocak 1998 Ankara, Ankara 1998, s. 28.

1946'da New Deal atılımı ve reformları döneminde çıkarılan "Administrative Procedure Act / Yönetmelik Yasası" ile İdarenin karar alma süreci ve mekanizması bir usule bağlanarak, buna ilgililerin de katılımını sağlayan ve olabildiğince yargılama usulüne benzetilen bir şekle dönüştürülmüştür. Ancak, geçen zaman içinde Yönetmelik Yasası o haliyle yeterli görülmemiş ve sistem 1967 yılında çıkarılan "Freedom of Information Act / Bilgi edinme Özgürlüğü Yasası" ile desteklenmiştir. Nihayet, 1974 yılında kabul edilen "Sunshine Act / Güneşliği" Yasası ile kurul halinde ve kolektif bir karar alma mekanizması söz konusu ise, toplantıların herkese açık bir biçimde yapılması sağlanmış ve bütün sisteme de "Government in the Sunshine / Güneşliğinde Yönetim" ismi verilmiştir.

Amerika'da 1946 yılında başlayan bu süreçten çok önce, İdari Usul alanında en eski kanunlaştırma hareketine 1890'lı yıllarda İspanya'da rastlanırken, Avusturya "Genel İdari Usul Kanunu" adı altında bu konuda yasal düzenleme yaparak yürürlüğe koyan ilk ülkedir. Bu yasa İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Macaristan'da çıkarılan genel idari usul yasalarının esin kaynağı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise kanunlaştırma hareketleri hızlanmış ve İdari Usul Yasaları İsviçre, İspanya, Almanya, Danimarka ve İtalya gibi diğer Avrupa ülkelerinin de mevzuatlarında yer almıştır. Fransa ve İsveç gibi bazı ülkelerde ise tek bir idari usul kanunu bulunmamakla beraber, gerekçe, bilgi edinme, bilgi ve belgelere ulaşma hakkı gibi önemli usul ilkelerini içinde barındıran derli toplu usul düzenlemeleri yapılabilmektedir.

Bu kanunların içinde, hem genel idari usul, hem de imar planları gibi bazı konularda uygulanacak özel yöntemleri düzenleyen 1976 tarihli Federal Almanya İdari Usul Yasası yapılanların en doyurucusu olarak nitelendirilmiştir¹⁹. Bugün, genel idari usul Avrupa Birliğine üye tüm ülkelerin hukuk sistemlerinde yerini almış bulunmaktadır.

Bu konuda Avrupa Birliği bünyesindeki düzenlemelerden en önemlisi ise Avrupa Birliği Bakanlar Komitesi'nin 28 Eylül 1977 tarihli ve 31 sayılı "**Bireyin Yönetmelik İşlemler Karşısında Korunması**" başlığını taşıyan kararıdır. Bu kararda beş genel ilke saptanmaktadır.

- Dinlenilme Hakkı
- Bilgi ve Belgelere Ulaşma Hakkı
- Hukuki Yardım ve Temsil
- İşlemlerin Gerekçeli Olması

19) ÖZAY II Han Güneşliğinde Yönetim, Alfa Yayınevi, İstanbul 1996 s.3

— İşleme Karşı Başvuru Yollarının Gösterilmesi

Avrupa Birliği hukukunda İdari usule ilişkin düzenlemeler şüphesiz bu kararlarla sınırlı değildir. Üye Devletlerin ulusal mevzuatlarında genel idari usule ilişkin yasalar bulunduğu gibi, Avrupa Birliği düzeninde de bu çerçevede kararın yanında özel idari usuller öngören düzenlemeler mevcuttur.

Türkiye’de ise bu konudaki öneriler son zamanlarda somutlaşmış ve Başbakanlıkta, biri “İdari Usul”, diğeri “Bilgi Edinme Özgürlüğü” ve sonuncusu da “Toplantıların Açıklığı” alanında olmak üzere üç ayrı ekip yasa tasarıları hazırlığına girişmişlerdir. Sonunda Prof. Dr. İl Han Özay’ın önerisi üzerine, tüm konuların tek bir metinde toplanması sağlanmış ve çalışmalar, yine Başbakanlık bünyesinde, Prof. Dr. Özay’ın başkanlığı altında sürdürülerek 1998 yılında “İdari Usul ve Bilgi Edinme Kanunu Ön Taslağı” hazırlanmıştır. Nihayet, Taslak 2001 yılında ciddi bir biçimde tekrar ele alınmış ve İstanbul Üniversitesi’nin “Güdümlü Proje”lerinden biri olarak “Avrupa Birliği ile Uyum Yasaları” çerçevesince İdare Hukuku Araştırma Merkezi tarafından son şekline kavuşturulmuştur.

MADDE GEREKÇELERİ*

Önceki Bölümde, İdari Usul Kanununun düzenlenmesinin gerekçeleri izah edilmişti. İzleyen satırlarda yapılan açıklamalar ile, önemli gördüğümüz ve idari usulün temelini oluşturacak maddeler irdelenecektir.

İlk olarak, İdari Usul Kanununun kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. İdari Usul Kanunu Taslak Metninin(bundan sonra sadece Kanun olarak anılacaktır), “Kapsam” kenarbaşlıklı 2 inci maddesi, Türk İdare Teşkilatı içinde yer alan kamu kurum ve kuruluşları ile, kimi hallerde, özel hukuk kişilerini de içine alacak şekilde düzenlenmiştir. Anılan maddenin 1 inci fıkrasında, “*kamu idare, kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının*” idari nitelikteki faaliyetlerine idari usulün uygulanacağı belirtilmiştir. Kanunda, Yargı ve Yasama ile “idare adına hareket eden özel hukuk kişilerinin” kamu gücünü kullanarak tesis ettikleri idari nitelikteki işlemlerinde, bu Kanunun belirleyeceği usule tabi olunacağı ifade edilmiştir.

Yukarıda sayılanların ortak özelliği, idari usulün, “idari nitelikte” işlem tesis edecek “**her**” makamın uygulayacağı kurallar bütünü olduğudur. Bununla birlikte, Vergi Usul, Kamulaştırma, Devlet İhale ve Polis Vazife ve Selahiyat Kanunları gibi halen mer’i olan bazı düzenlemelerimiz de, kendi konularına ilişkin idari usul hükümlerinin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle, isimleri zikredilen Kanunlar ve benzerlerinde bulunan usule ilişkin hükümler saklı tutulmaktadır. Keza, İdari Usul Kanunu genel nitelikte bir düzenlemedir. Kanunda, kapsam dışında bırakılanlar ise, İdari Usul Kanununa göre özel niteliktedir ve bu nedenle bunların öncelikle uygulanmaları gerekmektedir.

Bu bağlamda, idari işlem yapma yetkisini kullanan makamların faaliyetlerinde, idari usul kurallarının uygulanacağı görülmektedir. Bu nedenle de, idari işlemin ne olduğunun ve idari işlem türlerinin hangisinin hazırlık aşamasında usul kurallarına başvurulması gerektiğinin belirlenmesi gerek-

---

*) Madde Gerekçeleri, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Kahraman Berk tarafından kaleme alınmıştır.

mektedir. Kanunun **3 üncü maddesinde**, idari işlem, “*idarenin kamu gücü ve usullerini kullanılarak tek yanlı irade ile yapılan, hukuksal bir sonuç doğuran veya belli bir süreç içinde etkili olan her türlü muamele*” olarak tanımlanmaktadır.

Bilindiği üzere, idari işlemler, maddi açıdan genel ve birel olarak ikiye ayrılmaktadır. Kanunun **5 inci maddesinde**, gerek genel düzenleyici, gerekse birel işlemlerin hazırlanış aşamasında usul kurallarına uyulması bir zorunluluk olarak öngörülmüştür. Bu noktada işlemin hazırlık aşamasının, idarece re’sen veya ilgilinin talebi ile başlatılmasının bir önemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, idari usul sürecine dahil olan işlemlerin hazırlık aşamasında uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle de, kimi durumlarda, idarenin işleyişinin sekteye uğratıldığı düşünülmektedir. Bu takdirde, idare, “olağandışı ve acil durumlarda” gerekçesini yazılı olarak belirtmek şartıyla, İdari Usul Kanunu hükümlerine uymadan işlem tesis edebilecektir. Hangi durumların, olağandışı ve aciliyet gerektirdiğinin yazılı bir metin ile ayrıntılı bir biçimde düzenlenmesi mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, her somut olayda, idarenin gerekçesinin ayrıntılı biçimde irdelenmesi akla ve düzenleme mantığına daha uygun telakki edilmektedir.

İdari usul süreci ile birlikte birey, idari işlemin hazırlanış aşamasında “pasif” suje olmaktan çıkarak “aktif” hale gelmektedir. Böylelikle, işlem ile gündeme gelen sorunun idare ve ilgili tarafından bilgilerin toplanarak değerlendirilmesi ve nihayet doğru olarak ortaya konulmasını sağlamaktadır. Bu da çoğu zaman işlemin hukuka uygun olarak tesis edilmesi anlamına gelmektedir. Fakat kimi zaman, idarenin işleyişinin de dikkate alınması ve muhatap sayısındaki fazlalık halinde bir istisnanın bulunmasını zorunlu hale gelmektedir. Nitekim, Kanunun **7 inci maddesinde**, usul süreci içerisinde yapılacak muameleler hak ve menfaatleri ortak “beş”ten fazla kişiyi ilgilendiriyorsa, idare dinlenilme ve savunma hakları saklı kalmak şartıyla, yine bu kişilerden bir temsilci seçmelerini isteyebilmektedir. Görüleceği üzere, idare henüz bu aşamada usul sürecinin sürdürülmesinde re’sen bir temsilci ataması yapmamakta, ilgililerden “10 gün” içinde bir temsilci belirlemesini beklemektedir. Burada, usul sürecine katılanların sayısal çokluğu ile işlemin prosedür olarak geciktirilmesini önleme çabası bulunmaktadır. On günlük mehlin sonunda bir temsilci belirlenmez ise, idare durumu diğer ilgililere bildirerek, usul sürecini en hızlı sonuçlandırarak ilgiliyi re’sen seçecek ve usul sürecini onunla yürütecektir. Böylelikle, iki yarışan fayda arasında denge korunmaktadır. Bunlardan ilki, idarece belirlenen ilgilinin de, kendi menfaatini korurken aynı zamanda diğerlerinin yararını da gözeticeği, ikincisi de idari karar alma mekanizmasının hızlı çalıştırılmasıdır.

Kanunun “Başvuruların Cevaplandırılması Zorunluluğu” kenarbaşlıklı

14 üncü maddesinde, başvuru üzerine idarenin iradesini, gerekçesini de belirterek 60 gün içinde ilgiliye bildirmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar kenarbaşlığın ifadesinden, gerekçe ile cevaplandırılmanın bir zorunluluk olarak öngörüldüğü anlaşılrsa da, anılan maddenin 2 inci fıkrasında, İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesine paralel bir düzenleme getirilerek, 60 gün içinde cevap verilmemesi “zımni red” olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, ilgiliye hak ve menfaat sağlayan ruhsat, lisans ve benzeri işlemlerin “yenilenmesi” ve “süresinin uzatılması” istemlerinde, zımni red yerine “zımni kabul” müessesesi düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre ilgili , Kanunda sayılmış olan hak ve menfaat istemini, iznin bitimine en az altmış gün kala idareye bildirecektir. İdarenin “60” gün suskun kalarak, süre uzatımını veya iznin yenilenmesini kabul ettiği varsayılmaktadır. Bu durumda, ilgili idare, işlemin kaldırılması için gereken şartların varlığı halinde, yine usul prosedürüne bağlı kalarak, yeni bir işlem tesis etmek zorunda kalacaktır. Ayırt edilmesi gereken nokta, ilgilinin daha önceden elde ettiği bir izin bulunması ve buna ilişkin uzatım isteminin bulunmasıdır. Şu halde ilk defa ruhsat veya benzeri haklardan faydalanmak için başvuracaklarda, zımni kabul müessesesi uygulama alanı bulamayacaktır. Zımni kabul müessesesinin istisnasını, kamu düzenini yakından ilgilendiren ve idarenin yoğun biçimde içerik denetimi gerektiren istemler oluşturmaktadır. Kanunda bunlara örnek olarak, ateşli silahlar, patlayıcı, yanıcı ve benzeri maddelerle, yapı izinleri, sürücü belgeleri gibi istemlerde genel ilke olan zımni red prosedürü izlenecektir.

Yukarıda izah ettiğimiz üzere, usul prosedürün amaçlarından bir tanesi maddi gerçeğin idare ve ilgililerce yeterince irdelenip ortaya konulmasıdır. Kanunun “Re’sen Araştırma İlkesi ve İşbirliği” kenarbaşlık **15 inci maddesinde**, bu husus ayrıntılı biçimde düzenlenmiş bulunmaktadır. Usulün zikredilen gayesine hizmet maksadıyla, işlemin tesisi aşamasında, idarenin diğer idareler ile işbirliği içinde her türlü belge ve bilgiyi öncelikle temini ve sonra da değerlendirmesi gerekmektedir. Bu aşamada farklı olarak, bilirkişilerin reylerine başvurulabileceği gibi tanık da dinleyebilecektir. İlgilinin, tanık ve bilirkişiye soru yöneltebilmesinin temini, oturumun yeri ve zamanının en az yedi gün önceden yazılı olarak bildirilmesi ile sağlanmaktadır. Böylelikle, işlem daha sonra yargı önüne götürülürse, mahkemeler her türlü bilgi ve belgeyi hazır bulacaklarından, yargılama aşaması çabuk ve sağlıklı olarak gerçekleştirilecektir. 15 inci maddenin son fıkrası, iptal kararlarının nisbi kesin hüküm niteliğini vurgulamış ve benzer konularda verilmiş bulunan yargı kararlarının usul sürecinde dikkate alınması zorunluluğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak, kenarbaşlıktan anlaşılacağı üzere, idare re’sen araştırarak, ama ilgili ile de işbirliği yapacaktır. Bu işbirliği de, maddi ger-

çeğin ortaya çıkarılması olduğuna göre, ilgili işlem dosyasına her türlü veriyi de sunabilecektir.

Kanunun “Kurul Toplantılarının Açıklığı” kenarbaşlıklı **16 inci maddesinde**, bilgi edinme hakkı dışındaki konularda, herkesin müzakerelere katılabileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. Maddenin düzenleniş amacının sağlanması, öncelikle ilgililerin daha sonra da kamunun geniş biçimde katılımı ile mümkün olacaktır. Buna yönelik olarak düzenleme, toplantı yer ve zamanının uygun araçlar ile en az yedi gün önceden ilgililere ve kamuya duyurulması gerektiğini belirtmiştir. Müzakerelere fiili olarak katılmanın faydasının bulunduğu yadsınamaz bir gerçek olmakla birlikte, katılımcıların işlemin aktif sujesi haline gelebilmesi için, düşüncelerin de ifade edilebilmesi hakkı verilmelidir. Geniş bir kitlenin katılımı, öncelikle toplantı hakkında yeteri bilgilendirilmenin sağlanması ile gerçekleşecektir. Bu nedenle, toplantının konusu ile bilgi alınabilecek görevlinin adı ve nasıl ulaşılabileceğinin ilanda gösterilmesi bir zorunluluk olarak telâkki edilmiş, değişiklik halinin en kısa zaman dilimi içinde duyurulması planlanmıştır. Müzakere aşaması, bir tutanakla yazılı hale getirilir. Bunlardan, “açık oturum” halinde olanları, kamuya ilan edilir ve bu nedenle de arşiv halinde saklanması zorunluluğu bulunmamaktadır. Bununla birlikte, gizli oturum tutanaklarının saklanması bir zorunluluktur ve arşivlenme usulü ile şekli yönetmelik belirlenecektir.

“Dinlenme ve Savunma” kenarbaşlıklı **17 inci maddede**, 15 inci maddeye paralel olarak, ilgilinin her türlü bilgi ve belgeyi dosyaya sunabileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. İdare, ilgililere, dinlenme hakkının kullanılabilmesi için uygun bir yeri belirler ve bunu en az 10 gün önceden bildirir. Bu tebligat, aynı zamanda, dinlenme hakkına riayet edilmemesi halinde sonuçlarının neler olacağını da içermektedir. İlgili, icabı kabul ederse, toplantıya kendisi bizzat katılabileceği gibi temsilci vasıtasıyla bunu gerçekleştirebilir. İlgilinin katıldığı veya temsil edildiği oturumlar tutanaklara geçirilir ve istem halinde onaylı örneği katılana verilir. Tutanaklar ile, görüşmelerin içeriği, bilirkişi ve tanıkların ifadelerinin yazılı olarak düzenlenmesi sağlanmaktadır. Böylelikle, ilgili daha sonra bunları inceleyebileceği gibi, yargı aşamasında mahkemenin kullanabileceği bir şekle –yazılı- getirilmektedir.

Kanunun **19 uncu maddesinde** tazminat istemlerine ilişkin usul düzenlenmiş bulunmaktadır. Tazminat istemleri de bu Kanun hükümlerine tabidir. İlgilinin, diğer bir ifadeyle idarenin eylem veya işlemi zarara uğradığını iddia edenin, talebi karşılanır ise, uzlaşma bir tutanak ile yazılı hale getirilecek ve ilginin ad, soyadı ile imzası ile bağlayıcılık kazanacaktır. Bu durumda, ilgili uzlaşma konusunu oluşturan eylem ve işlemde kaynaklanan za-

rarını yargı önüne götüremeyecek, tutanak ile belirlenen miktar her iki taraf için bağlayıcı olacaktır.

“İdari İşlemin Gerekçesi” kenarbaşlıklı **20 inci maddesinde**, oturumlar tamamlanmış ve idare kararını açıklama aşmasına gelmiştir. Bu noktada, idare işleminin gerekçesini açıklamak zorundadır. Gerekçenin kapsamında, özellikle işlemin sebebini teşkil eden maddi ve hukuki vakıanın açık biçimde belirtilmesi zorunluluktur. Takdir yetkisinin kullanılması halinde, kamu yararının geniş ifadesi içine sığınılmadan, amme menfaatinin hangi noktada gerçekleştiğinin belirlenmesi ve bunun somutlaştırılması icap etmektedir. Yukarıda izah edildiği üzere, oturumun kamuya kapatılması halinde, bunun sebebi de açık olarak zikredilmelidir. Çünkü, yargısal inceleme söz konusu olduğunda, işlemin esasıyla birlikte, gizlilik unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi ve böylelikle işlemin hukuka uygunluğu tespit edilecektir.

İdari Yargılama Usulü Kanununa benzer bir düzenleme ile kararlar hakkında açıklama yapılması istenebilmekte; bununla birlikte ilgilinin başvurusunun dava açma süresini durduracağı düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kanunun **23 üncü maddesinde**, usul süreci aşaması muamelelerine karşı da itiraz müessesesi düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, ilgili on gün içerisinde üst makama, yoksa işlemi yapan makama itiraz edebilir. Bu aşamada, ilgilinin talebinin uzun süre bekletilmemesi, gereğinde yargı aşamasına geçilebilmesi ve işlemin esasının henüz ortaya çıkmaması nedeniyle yedi günlük bir bekleme süresi öngörülmüştür. Bu süre içinde idare gerekçesi ile birlikte işlemi red eder veya susması halinde reddetmiş sayılır.

Oturumların bitirilmesi ve kararın ilgiliye tebliğ edilmesi ile hukuk alanında idari nitelikte bir karar oluşmuştur. Artık bu aşamada sonradan yapılacak itirazların İdari Yargılama Usulü Kanununa yapılacak atıfla halledilmesi kararlaştırılmıştır. İhtiyari itiraz mekanizmasının işletilmesi sonucunda, ilgili yargı yoluna başvurabilecektir.

İlgilinin, işlemin tesisinden önce, idarenin elinde bulunan bilgi ve belgelere ulaşabilmesi, idari usul prosedürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Nitekim, ilk aşamada ayrı iki tasarı olarak hazırlanan “Bilgi Edinme Kanunu” ile “İdari Usul Kanununun” işlevsel olarak bütünlük göstermesi sebebiyle, aynı metinde birleştirilmelerine karar verilmiştir. Bu bağlamda, bilgi edinme hakkı ve açıklık Üçüncü Kısımda karşımıza çıkmaktadır.

Bu düzenlemeye göre, Kanunun **25 inci maddesinde**, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olacağı açık biçimde belirtilmiştir. Bu hakkın kullanılabilmesi, Kanunda gösterilecek usul ve esaslar dahilinde bir müdahale

olmaksızın sağlanacaktır. İlgili elde ettiği şahsi bilgilerdeki yanlışlığın düzeltilmesini istemesi halinde, kayıtların gerçeği yansıtmadığı karine olarak kabul edilmiştir. Bu noktada ilgili kavramını sadece özel hukuk gerçek ve tüzelkişilerinden ziyade, idarelerinde girdiği görülecektir. Buna göre, bir idarenin, diğer bir idareden bilgi edinme istemi halinde yine bu Kanunda öngörülen usul izlenecektir.

Bilgi edinme hakkının kullanılmasında idarenin tavrının büyük önemi bulunmaktadır. Bu nedenle de Kanunun **26 inci maddesinde**, idareye yasal düzenlemede belirtilen istisnalara dışında kalan her türlü bilgi ve belgeyi yararlanmaya hazır halde bulundurması ve hususta gerekli önlemleri alması yükümlülük olarak belirtilmiştir.

Anılan hakkın kullanılması, idari usul prosedürünün başlatılmasından farklı olarak ele alınmıştır. İdari usul, ilgilinin yazılı talebi üzerine başlatılmaktadır. Ne var ki, bilgi edinme hakkının içeriği, usul prosedüründen ayrı bir şekil şartının aranmasını gerektirmiştir. Kanunun “Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması” kenarbaşlıklı **27 inci maddesinde**, başvuruların yazılı veya sözlü olabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, yazılı başvurular, başvuranın adı-soyadı ve imzası ile adresinin, talep konusu ve başvurunun bu Kanuna göre yapıldığı açık şekilde ifade edilerek gerçekleştirilecektir. Sözlü talepler ise, idare tarafından yazılı hale getirilecek ve kayda girilecektir.

“İstenen Bilgi ve Belgelerin Niteliği” kenarbaşlıklı **28 inci madde**, talep edilen bilginin, başvuru idaresinde olan veya olması gereken nitelikte bulunmasını aramaktadır. Şayet, talep edilen bilgi ve belge başka bir idarenin elinde bulunuyor ise, durum başvuru sahibine yedi gün içinde bildirilir. İşin doğası gereği, idare, sahip olmadığı veya istenilen bilgi ve belgenin içeriğinin çalışma, analiz ve değerlendirme sonucu oluşacağını tespit ettiğinde, istemi gerekçelendirerek reddedebilecektir.

Bilgi edinme isteminin cevaplandırılması aşamasında, idareye kısa sayılabilecek süreler tanınmıştır. “Bilgi ve Belgelere Erişim Süreleri” kenarbaşlıklı **29 uncu madde**, talebin yedi gün içinde gerçekleştirilmesini düzenlemiş bulunmaktadır. Ne var ki, . anılan maddenin 2 inci fıkrasında sayılan hallerde, idare yazılı olarak gerekçesini bildirmek şartıyla, en geç on beş günlük süre içinde hakkın kullanımını sağlayacaktır. Bu durumda, idare bilgi ve belgeyi, çabuk biçimde elde edemeyeceğini ifade edecek ve bu durumu -ek süre kullanılması- yine kural olan üst sınır sürenin bitiminden evvel ilgiliye bildirecektir. Yurt dışından Türk konsoloslukları aracılığıyla yapılacak başvurularda erişimi sağlama süresi 30 gündür ve bu süre bir kereye mahsus olarak 30 gün daha uzatılabilir.

Kanunun sistematüğinde, yapılmış başvuru, başvurunun usulü ve süresinden sonra, “Bilgi ve Belgelere Erişim Usulleri” kenarbaşlıklı **30 uncu madde** gelmektedir. Söz konusu madde, erişimin, diğer bir ifadeyle bilgi ve belgenin ilgiliye nasıl verileceğini düzenlemiş bulunmaktadır. Buna göre, istenilen belgenin kopyasının verilmesi mümkün ise, onaylı bir fotokopisinin verileceği ifade edilmiştir. Bunun yanında, kopyasının çıkartılması asıl olana zarar verici nitelikte ise, esasının incelenerek not alınması veya dinlenilmesi; görüntülü ise seyredilmesinin sağlanması gerekmektedir.

İdare, bilgi edinme başvurularının kabul veya reddini yazılı ve gerekçeli olarak ilgiliye bildirmelidir. Bu bildirimde, karara karşı ne gibi hakların bulunduğunu da yer verilecektir.

Yukarıda açıklandığı üzere, idare talebi kabul ettiği takdirde başvurana belgenin fotokopisini verecek veya belgenin niteliğine göre yararlanmasına sunacaktır. Bu durum idarenin bir hizmeti ile gerçekleşeceğinden, karşılığında hakkın kullanımını engellemeyecek bir bedelin alınması gerekmektedir. Bu bedel, istenilen bilgi ve belgeye gerçekten ihtiyaç duyanların talep etmesini sağlayacaktır. Bedelin tespiti ile istisna ve muafiyetler Başbakanlıkça çıkarılacak yönetmelikte düzenlenecektir(**madde 32**).

Buraya kadar, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu kural olarak kabul edilmiştir. Fakat bazı bilgiler, kamunun kullanımına açılacak nitelik değildirler. Bilgi edinme hakkının istisnaları, Kanunun Üçüncü Bölümünde, Bilgi Edinme Hakkının Sınırları başlığı altında 33 ve 41 inci maddeler arasında ayrıntılı biçimde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kanunun **33 üncü maddesinde**, “Devlet sırrının” tanımı yapılmıştır. Devlet sırrı kapsamına, Cumhuriyet öncesi döneme ait Osmanlı arşivleri de dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra, gizlilik derecesi kaldırılmış bulunan Devlet sırrı niteliğindeki belgeler diğer istisnalar içine girmiyor ise başvurulara açık hale getirilebilecektir.

Kanunun **34 üncü maddesinde**, açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde Devletin maliye para ve dış ticaret politikalarının yürütülmesine açıkça ve ciddi şekilde zarar verecek veya haksız kazanç sebep olacak bilgi ve belgeler, “Devletin ekonomik menfaatleri”ne zarar verici olarak değerlendirilmiş ve bilgi edinme hakkı kapsamının dışında tutulmuştur.

Bunların yanı sıra, “istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler” de Kanun kapsamı dışında belirlenmiştir. Bu nitelikteki bilgi ve belgelerin tespitine ilişkin kıstaslar Başbakanlıkça çıkarılacak yönetmelik ile belirlenecektir (**madde 35**).

Kişinin özel hayatı ile aile şeref ve haysiyetine, mesleki, ekonomik değerlerine açıkça haksız müdahale oluşturacak bilgi ve belgeler, bilgi edinme hakkı içinde mütalaa edilmemektedir. Bunun yanı sıra, kamu yararının gerektirdiği durumlarda, en az yedi gün önceden haber verilerek, ilgilinin “rızasının alınması” şartıyla özel hayata ilişkin bilgiler açıklanabilecektir. Bu konuda itiraz usulü, Kanunun 23 üncü maddesinde belirtilen şekilde yapılacaktır(**madde 36**).

Kanunun **37 inci maddesinde** “haberleşmenin gizliliği”, **38 inci maddesinde** “ticari sır”lar ile **39 uncu maddesinde**, “fikir ve sanat eserleri” bilgi edinme hakkı kapsamının istisnası olarak belirlenmiştir. Bunlardan, fikir ve sanat eserlerine ilişkin bilgi edinme taleplerinde, konunun asıl olarak düzenlendiği kanuni metne atıf yapılarak, değerlendirmenin anılan düzenlemeye göre yapılacağı belirtilmiştir.

Bununla birlikte, “idari soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgeler”, “suç işlenmesinin ve yargılama görevinin yerine getirilmesinin önlenmesi”, “kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler”, “kurum içi düzenlemeler” de sırasıyla Kanun metninde yer almıştır.

Bu istisnalar dışında önem arz eden bir başka husus, idarenin daha önce kamuya duyurduğu veya kamunun kullanımına sunduğu bilgileri verme yükümlülüğünde olmadığıdır. Kanunun **44 üncü maddesinde**, düzenlendiği üzere, idare, istenilen bilgi ve belgeyi daha önce kamuya belirtilen vasıtalar ile sunduğunu ileri sürerek talebi reddedebilir. İdare, sözü edilen maddeyi gerekçe gösterdiği zaman, bilgi ve belgenin nerede ve ne zaman açıklandığını da bildirecektir.

Kanunun **45 inci maddesinde**, gizli bilgi ve belgelerden ayrıldığında anlam ifade eden bilgilerin de, yararlanmaya sunulacağı belirtilmiştir. Ne var ki, idarenin, ayırdığı veya kapattığı bilginin gizlilik gerekçesini ilgiliye bildirecektir.

Bilgi edinme talebinin reddi halinde, bu Kanunda öngörülen usulle üst makam, üst makam yok ise işlemi yapan makama itirazda bulunulabilir. Kanunun **47 inci maddesinde**, itiraz usulünün yanı sıra bilgi edinme hakkının sınırlarını oluşturan konulara göre farklı bir düzenleme getirilmiştir. Bilgi edinilmek istenen belgenin içeriğinde Devlet sırrı, istihbarata ilişkin bilgi veya Devletin ekonomik menfaatleri söz konusu ise itiraz usulü farklı düzenlenmiştir. Nitekim, talebin anılan gerekçelerle reddi üzerine zorunlu olarak itiraz edilecek bağımsız bir makam öngörülmüştür. Bu ifadeden şu sonuca varılmaktadır; diğer ret hallerinde, Kanunun 47 inci maddesinin I inci fıkrasında düzenlenen ihtiyari itiraz usulü uygulama alanı bulacaktır.

Zorunlu itiraz halinde başvurulacak makam, Başbakanlığa bağlı Gizlilik

Değerlendirme Kuruludur. Kurulun oluşumunda, Yüksek Mahkemelerin oluşum usullerinden esinlenilmiş, farklı gruplardan dokuz kişinin belirlenmesi ile görev müddetlerinin 5 yıl süreyle kesintisiz olması sağlanmıştır. Kurulun, görevini gereği gibi yapabilmesi için, ilgili idarelerin her türlü bilgi ve belgeyi sunma yükümlülüğü bulunmaktadır. Kurulun çalışma esasları Başbakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelik ile düzenlenecektir.

Kanunda iki ayrı itiraz usulü öngörüldüğünü önceki maddelerin gerekçelerini izah ederken belirtmiş idik. Bunlardan ilki, ihtiyari nitelik taşıyandır. İhtiyari itiraz sonucunda ilgili, Kanunun 50 inci maddesine göre, istemin konusu dikkate alınarak idari yargı yerlerinde veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açabilecektir. Dikkat edileceği üzere maddenin kenarbaşlığı "Yargı Yolu" olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, 49 uncu maddenin kenarbaşlığı "Gizlilik Değerlendirme Kurulu Kararlarına Karşı Yargısal İtiraz"dır. Bu noktada, Kanun Kurulun vereceği kararlara karşı, başvuru usulünü farklı değerlendirmiş ve ayırık bir uygulama getirmeyi tercih etmiştir. Buna göre, bilgi edinme istemi, Kanunun 33, 34, 35 inci maddeleri gerekçe gösterilerek reddedilmiş ise, zorunlu itiraz on gün içerisinde Kurula yapılacaktır. Kurul, dosyanın tamamlanmasından itibaren 30 gün içerisinde nihai kararını verecektir. Kurul 60 gün içinde herhangi bir karar verememiş ise, istem reddedilmiş sayılacaktır.

Kanunun 49 uncu maddesine göre, Kurulun kararlarına karşı Kurul kararının tebliğinden itibaren 60 gün içerisinde konusuna göre Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde oluşturulacak özel daireye nihai yargısal itirazda bulunabilecektir. Nihailiğin anlamı, özel dairenin kararına karşı herhangi bir mercie itiraz ve temyiz isteminde bulunulamamasıdır. Farklı yargı merciinin belirlenmesi yeterli görülmemiş aynı zamanda, değişik bir yargılama usulü belirlenmiştir. Buna göre, genel olarak yargılama usulünün uygulanmasının yanı sıra, bilgi ve belgelerin gizliliği korunacak, itirazlar duruşmasız olarak karara bağlanacaktır.

Kanunun **52 inci maddesinde**, ajanın sorumluluk halleri belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken düzenleme, idari usul sürecinde, sorumlu kamu görevlisinin, a) ızzar kastıyla garaz, kin, husumet, kıskançlık, intikam ve bunlara benzer duygular altında, b) ağır ihmal ile, hareket etmesi ve c) mahkeme kararlarını kasten yerine getirmez ise, yukarıda bahsi geçen sorumluluk hükümlerine tabi olacaktır. Bununla birlikte, kamu görevini yerine getirirken suç işlemiş olması nedeniyle Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre kovuşturma açılması gerekirken, Kanunun 50 inci maddesinde, yukarıda sayılan hallerin tespiti halinde, kamu görevlisinin adi kovuşturma usullerine tabi olmasını düzenlemiş bulunmaktadır.

İDARİ USUL VE BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU TASARISI

— İSTANBUL METNİ¹⁹ —

BİRİNCİ KISIM GENEL HÜKÜMLER

Amaç

Madde 1

Bu kanunun amacı, idarenin demokratikleşmesi, günışığında yönetimin gerçekleştirilmesi; kamu hizmetinden yararlananların idari işlemlerin yapılma sürecine katılımının sağlanması ve idari işlemler karşısında korunmasını; kamu hizmetinden yararlananlar ve tüm ilgililere İdareye başvurma, bilgi edinme, katılma ve dinlenilme haklarının tanınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2

Bu Kanun, kamu idare, kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının idari faaliyetlerinde uygulanır.

İdare adına hareket eden özel hukuk tüzel kişilerinin faaliyetleri de bu Kanuna tâbidir.

Bu Kanun, Yasama ve Yargı mercilerinin idare işlevi dışında kalan faaliyetlerine uygulanmaz.

Kamulaştırma Kanunu, Devlet İhale Kanunu, Vergi Usul ve Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu gibi özel kanunlarda yer alan usul hükümleri saklıdır.

---

19) Bu tasarı, Başbakanlık bünyesinde Prof. Dr. İlhan ÖZAY'ın başkanlığını yürüttüğü bir uzmanlar grubunca başlatılan bir çalışmanın daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku ve İlimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne aktarılması ve bu Merkez tarafından tamamlanması ile ortaya çıkmıştır. Tasarı, son olarak Nisan 2001'de gözden geçirilmiştir.

Tanımlar

Madde 3

Bu Kanunda geçen,

a) İdare: Kamu idareleri, kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile 2 inci madde kapsamına giren diğer makam ve mercileri,

b) İdari İşlem: İdarenin kamu gücü ve usullerini kullanarak tek yanlı iradesi ile yaptığı hukuksal bir sonuç doğuran veya belli bir süreç içinde etkili olan her türlü muameleyi,

c) İdari Usul: İdari faaliyetlerin yürütülmesi sürecindeki her türlü muameleyi,

d) Muamele: İdari usul sürecinde taraflar tarafından gerçekleştirilen her bir usul aşamasını,

e) Taraflar: İdare ile idari usul sürecine katılanları,

f) İlgili: İdari usul süreci sonunda yapılacak işlemin yöneltildiği veya etkilediği kişi ya da sürecin sonunda hukuki durumları veya menfaatleri etkilenen veya etkilenme ihtimali olan üçüncü kişileri,

g) Toplantı: Kurul halinde karar verilmesi gereken durumlarda üyelerin ve varsa kurulu oluşturan diğer görevlilerin bir araya gelmeleri; tek bir görevlinin iradesi ile yapılacak muamele ve işlemler söz konusu olduğunda da yetkili idare görevlisinin ilgililerle bir araya gelmesi halini,

h) Üye: Yasal düzenlemelerde kurul kararı verilmesinin öngörüldüğü hallerde, o kurulun mensubu sayılan görevlileri,

i) Bilgi ve Belge: İdarenin sahip olduğu her türlü veri ile yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüd. mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, bilgisayar hard diski, disketi ve kompakt disk gibi taşıyıcıları,

j) Erişim: İstenilen bilgi ve belgelerin niteliğine göre, başvuru sahibinin söz konusu bilgi ve belgeye ulaşmasının idarece sağlanmasını,

ifade eder.

Kurumsal Düzenleme ve Tedbirler

Madde 4

İdare, bu Kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek, idari usulü

uygulamak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere birimlerini organize eder ve gerekli diğer tüm yönetsel ve kurumsal tedbirleri en kısa sürede alır. Bu amaçla idare, kendi görev alanı, yetki ve idari usul süreçlerinin herkes tarafından bilinmesi için gerekli tedbirleri alır.

Genel İlkeler

Madde 5

Bu kanunda öngörülen usul kuralları, genel düzenleyici işlemlerle, başvuru üzerine veya re'sen ilgilinin durumunu etkileyen veya yükümlülük getiren birel idari işlemlerin yapılması sürecinde uygulanır.

İdare, olağandışı ve acil durumlarda gerekçesini yazılı olarak bildirerek usul kurallarına uymayabilir.

Temsil

Madde 6

İdari usul sürecinde ve bilgi edinme hakkının kullanılmasında Borçlar Kanununun temsil ve vekaletle ilişkin hükümleri kıyasen uygulanır.

Temsilcinin yetkisini bir vekaletname ile ispatlaması gerekir.

İlgili vekaletini geri almadıkça idare, muamele ve yazışmaları temsilci ile yürütür.

Yetkisiz temsil halinde idare temsilcinin yaptığı muameleleri düzeltmesi, onaması veya yeni bir temsilci seçmesi için ilgiliye on günlük süre verir

Zorunlu Temsil

Madde 7

İdari usul sürecinde veya bilgi edinme hakkının kullanılmasında yapılacak muameleler hak ve menfaatleri ortak beşten fazla kişiyi ilgilendiriyorsa, dinlenilme ve savunma hakları saklı kalmak koşuluyla, idare bu kişilerden bir temsilci seçmelerini isteyebilir. Bu istek on gün içerisinde yerine getirilmediği takdirde idare durumu diğer ilgililere bildirerek, muameleyi en kısa sürede sonuçlandırabileceği ilgili ile yürütür.

Taraf Olma Engeli, Çekinme ve Red

Madde 8

İdari usul sürecindeki muamelelerde taraf olma engeli, çekinme ve red

konularında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri kıyasen uygulanır.

Çekinme kendiliğinden veya ilgililerin itirazı üzerine olabilir.

İKİNCİ KISIM

İDARİ USUL

Birinci Bölüm

İdari Usul Sürecinin Başlaması

Başvuru Hakkı ve İdari Usul Sürecinin Başlaması

Madde 9

İlgililer, bir işlem yapılması, kaldırılması, geri alınması veya bir eylemde bulunulması isteği ile idareye başvurma hakkına sahiptir.

İdari usul süreci, re'sen veya ilgilinin dilekçeyle başvurusu üzerine başlar.

İdari usul sürecinin ilgilinin başvurusu üzerine başlamasında, başvuru tarihi esas alınır.

Dilekçelerde Bulunması Gereken Hususlar

Madde 10

Dilekçelerde;

a) Başvuranın, varsa vekili veya temsilcisinin ad ve soyadı, unvanı, adresi ve imzası,

b) Başvurunun konusu, sebepleri ve varsa dayandığı deliller ile ilgili belgeler

yer alır.

Başvuru Üzerine Yapılacak Muamele

Madde 11

Başvurularda dilekçelerin kayıtları yapılarak, kayıt tarih ve sayısı dilekçelerin üzerine yazılır. Başvuru tarihi kaydın yapıldığı tarihtir.

Posta yolu ile yapılan başvurularda, başvuru dilekçesinin yetkili idari makama ulaştığı tarih, başvuru tarihi olup, alındı belgesi ilgisine posta ile gönderilir.

İdare başvuru sahiplerine, imzalı ve mühürlü bir alındı belgesi vermekle yükümlüdür. Alındı belgesinde;

- a) Başvuru kaydının tarih ve sayısı,
- b) Başvuruyu kabul eden birim,
- c) Başvuruyu kabul eden kamu görevlisinin adı, soyadı ve unvanı ile varsa telefon numarası,
- d) İdarenin başvuru hakkındaki kararını en geç altmış gün içinde bildireceği ve cevap verilmemesinin sonuçları,
- e) Red hallerinde başvurulacak idari itiraz ve yargı yolları, yer alır.

Dilekçelerde Eksiklik

Madde 12

Dilekçeler, 10'uncu maddede belirtilen şekil şartlarını taşııyorsa, idare, başvuru sahibine eksikleri gidermesini yedi gün içerisinde bildirir. İlginin bu eksiklikleri on gün içerisinde tamamlamaması halinde, başvurunun yapılmamış sayılacağı da yazılı olarak bildirilir.

Başvurulacak İdare ve Yetkili Olmayan Yerlere Başvuru

Madde 13

Dilekçeler, başvurunun konusuna bağılı olarak ilgili idareye, yurtdışından yapılacak başvurularda ise ilgili idareye ileilmek üzere Türk konsolosluklarına verilir.

Dilekçenin yetkili olmayan idareye verilmesi halinde, dilekçe ve ekleri yedi gün içerisinde yetkili idareye gönderilerek başvurana yazılı bilgi verilir. Bu halde idari usul süreci, dilekçe ve eklerinin yetkili idarece kayıt tarihinde başlar. Ancak yetkisiz idareye başvurma hak kaybına yol açmaz.

Başvuruların Cevaplandırılması Zorunluluğı

Madde 14

İdare, kendisine yapılan başvurular hakkında kayıt tarihini izleyen günden itibaren altmış gün içerisinde gerekçeli olarak cevap vermek zorundadır. Altmış gün içinde cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

Ancak istek, ruhsat, izin, lisans ve bu gibi hak sağlayan bir işlemin ye-

nilenmesi veya uzatılmasına ilişkin ise; hak sahibinin sürenin dolmasından en az altmış gün önce başvurmuş olması koşuluyla, idarenin altmış gün içinde cevap vermemesi durumunda istek kabul edilmiş sayılır. Ateşli silahlar, patlayıcı ve benzeri maddelerle ilgili ve kamu düzenini doğrudan ilgilendiren konular bu hükmün dışındadır.

Bu kanuna göre verilen süreler idarenin altmış günlük cevap süresine eklenir.

Re'sen Araştırma İlkesi ve İşbirliği

Madde 15

İdare, olayların araştırılması için her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Gerekli gördüğü bilgileri toplar, ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinler ya da yazılı açıklamalarını alır. Yapılacak işlemle ilgili olduğunu düşündüğü bilgi ve belgeleri diğer idarelerden isteyebilir.

İdare ve ilgililer olayların araştırılmasında işbirliği yaparlar. Bu işbirliği ilgililerin idareye bilgi ve belge vermesini de içerir.

İdare kendi elinde bulunan ya da bulunması gereken belgeleri ilgililerden isteyemez.

İdari usul sürecinin her aşamasında tanık dinlenebilir, bilirkişiye başvurulabilir. İlgililer tanık ve bilirkişi dinleme sırasında hazır bulunabilirler, konuyla ilgili soru sorabilirler. Bu amaçla idare, ilgililere tanık ve bilirkişinin dinleneceği oturumların yer, tarih ve saatini en az yedi gün önceden yazılı olarak bildirir.

İdare, tüm muamelelerinde, benzer konulardaki idari işlemlerle yargı yerleri tarafından verilmiş bulunan kararlardaki ilke ve gerekçeleri de dikkate almakla yükümlüdür.

Kurul Toplantılarının Açıklığı

Madde 16

İdarenin karar organı olarak öngörülen kurulların toplantıları kamuya açıktır. Ancak, bilgi edinme hakkı kapsamı dışında kalan konularda toplantıların gizli yapılması mümkündür. Bu gibi hallerde toplantının gizli yapılmasına oyçokluğu ile karar verilir. Gizlilik kararının ne şekilde alındığı gerekçeleri ile birlikte en geç ertesi gün ilgililere ve kamuya duyurulur.

Kamuya açık ve kapalı her toplantının yeri, zamanı, konusu ile toplantı hakkında bilgi alınabilecek görevlinin adı ve kendisine nasıl ulaşılacağı,

en az yedi gün önceden kamuya duyurulur. İdare toplantılarıyla ilgili değişiklikleri en kısa zamanda ve uygun araçlarla ilgililere ve kamuya duyurur.

Toplantılarda tutulan kayıtlar, notlar ve konuşmalar bir tutanakla tespit edilir ve gizli olanlar dışındakiler kamunun bilgisine sunulur.

Gizli toplantılarla ilgili bilgi ve belgelerle tutulan tutanaklar saklanmak zorundadır.

Gizlilik gerekçeleri ile gizli toplantılarla ilgili bilgi ve belgelerle tutulan tutanakların saklama şekli Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Dinlenilme ve Savunma Hakkı

Madde 17

İlgililere, bir idari kararın alınmasından önce, onu etkileyebilecek tüm olaylar hakkında dinlenilme, savunma, kararla ilgili her türlü bilgi, belge ve delili sunma hakkı tanınır.

Dinlenilme hakkı, idarenin belirleyeceği elverişli bir yerde, usulüne uygun bir şekilde, yazılı olarak on gün önceden bildirilerek ve ilgilinin istemesi halinde temsilci veya vekilinin katılımıyla kullandırılır.

Bu amaçla idare, bu hususlar ile kararı alacak makamı, kararın konusunu, maddi ve hukuki dayanaklarını ve davete haklı bir neden olmaksızın uyulmaması halinde doğacak sonuçları yazılı olarak bildirir.

Dinlenilme ve savunma hakkının kullanıldığı veya tanık ve bilirkişilerin dinlendiği oturumun tutanakları idarece tutulur ve istek halinde ilgiliye onaylı bir örneği verilir.

İkinci Bölüm

İdari İşlemler

İdari İşlemin Şekli ve Yürürlüğü

Madde 18

İdari işlemler yazılı olarak yapılır ve ilgisine bildirilir. İşlem, işlemi yapan idarenin imzaya yetkili yöneticisi veya yetki verdiği vekili tarafından imzalanır. İmzalayanın adı, soyadı ve unvanı açık şekilde gösterilir.

İşlem, yazılı bildirim tarihinden itibaren, o andaki içeriği ile yürürlüğe girer. Ancak idare, haklı neden varsa, yürürlük için bildirimden sonraki bir

tarihi belirleyebilir. İtiraz ve dava açma süreleri ise yazılı bildirim üzerine başlar.

Her idari işlem gerekçeli, açık ve anlaşılır, başvuru üzerine yapılıyorsa ilgililerin taleplerine cevap verici nitelikte olmalıdır.

İdari işlem metninde işlemi yapan idare, işlemin gerekçesi, yapılış tarihi, muhatabı, hukuki dayanağı ile yapılabilecek idari ve yargısal başvuru yolları, süreleri ve husumetin kime yöneltileceği gösterilir.

Tazminat İstemine İlişkin İdari İşlemler

Madde 19

Tazminat istemleri hakkında alınacak kararlar da bu Kanunda öngörülen usule tabidir.

Tazminat istemi ile ilgili karar, ita amirinin ya da vekilinin başkanlığında oluşturulacak kurullar tarafından alınır.

Bu kurullar, tazminat isteminde bulunanı uzlaşmaya davet edebilirler. Davetten itibaren 30 gün içinde uzlaşma gerçekleşmezse dava açma süresi işlemeye başlar.

Uzlaşma halinde, kararda başvuranın adı, soyadı ve imzası da bulunur.

Uzlaşma sonucu verilen karar kesindir.

İdari İşlemin Gerekçesi

Madde 20

İşlemin gerekçesinde, idarenin işlemi o şekilde yapmasını gerektiren maddi ve hukuki sebepler ile araştırma sonuçları açık ve net olarak yer alır.

Takdir yetkisi kullanılarak yapılan işlemlerde idare ayrıca neden o yönde hareket ettiğinin gerekçesini de belirtmek zorundadır.

Zımnî red, gerekçenin yeterince açık ve anlaşılır olmaması ve/veya karar ile gerekçe arasında çelişkinin bulunması hallerinde, idare-igilinin başvurusu üzerine yedi gün içerisinde yazılı olarak açıklama yapmak zorundadır.

İlgilinin açıklama isteyen başvurusu işlemeye başlayan itiraz ve dava açma sürelerini durdurur.

Maddi Hataların Düzeltilmesi

Madde 21

İşlem metnindeki tarafların adı, soyadı unvan ve adreslerine ilişkin

yanlılıklar ile hesap ve benzeri maddi hatalar re'sen ya da istek üzerine her zaman düzeltilebilir.

İlgilinin menfaatinin söz konusu olması halinde düzeltme zorunludur.

İdari İşlemin Değiştirilmesi, Kaldırılması, Geri Alınması ve Durdurulması

Madde 22

İdari işlemlerin değiştirilmesi, kaldırılması ve geri alınmasında bu Kanunda öngörülen usul ve şekil kuralları uygulanır.

Kaldırma ileriye yönelik olarak sonuç doğurur.

Geri alma, işlemin yapıldığı tarihten itibaren geçersiz sayılmasıdır.

Kamu düzenini doğrudan ilgilendiren ve/veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde idare, değiştirme, kaldırma veya geri almaya ilişkin usul sürecinin başlangıcında, işlemin etkilerinin süreç sonuna kadar durdurulmasını kararlaştırabilir.

Üçüncü Bölüm

İdari İtiraz Usulü

İdari Usul Süreci Sırasında İtiraz

Madde 23

İdari usul sürecinde yapılan işlem ve muamelelere karşı ilgili on gün içinde üst makama, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makama itiraz edebilir.

Başvurunun yapıldığı makam, itiraz dilekçesinin kendisine ulaşmasından itibaren en geç yedi gün içinde konuyu bir karara bağlayarak ilgiliye yazılı olarak bildirir. Bu süre içinde cevaplandırılmayan itiraz dilekçeleri reddedilmiş sayılır.

Süreç Sonunda Kesin İşleme İtiraz

Madde 24

İdari usul sürecinin sonunda yapılan kesin işleme karşı itirazlarda İdari Yargılama Usulü Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

İtiraz sonucu verilen kararlara karşı başka bir idari makama başvurulamaz. Diğer kanunlarda öngörülen durumlar saklıdır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

BİLGİ EDİNME VE AÇIKLIK

Birinci Bölüm

Genel ilkeler

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 25

Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir. İdareler arası bilgi edinme taleplerinde de bu Kanun hükümleri uygulanır.

Bilgi edinme hakkı, idare ile görevlilerinin müdahalesi olmaksızın, bu Kanunda gösterilen usul ve esaslar çerçevesinde kullanılır.

İlgililer, idare tarafından düzenlenen her türlü belgedeki maddi hata ve gerçeğe aykırı hususların düzeltilmesini isteme hakkına sahiptir. Kayıtların gerçeğe uygun olduğunu ispat yükü idareye aittir.

Bilgi Verme ve Yardım Yükümlülüğü

Madde 26

İdare, bu Kanunda yer alan istisnalar ile diğer yasal düzenlemelere göre açıklanması yasak olanlar dışındaki her türlü bilgi ve belgeyi, ilgililerin yararlanmasına sunar.

İdare bilgi edinme hakkının tam anlamıyla kullanılmasını sağlamak amacıyla gerekli her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

İkinci Bölüm

Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması

Başvuru Usulü

Madde 27

Bilgi edinme başvuruları, sözlü veya yazılı olabilir. Yazılı başvurularda başvuranın ad ve soyadı, imzası, iş veya ikametgah adresi ile başvurunun bu Kanuna dayanılarak yapıldığını gösterir bir ibare bulunur.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler mümkün olduğunca açık bir şekilde gösterilir.

Sözlü başvurularda ise, tüm bu hususlar idare tarafından kayda geçirilir.

Yabancı memleketlerdeki başvurular Türk konsoloslukları aracılığıyla da yapılabilir.

İstenen Bilgi ve Belgenin Niteliği

Madde 28

Bilgi edinme başvurusu, başvuru alan idarenin sahip olduğu veya işlevi gereği elinde bulunması gereken bilgi ve belgelere ilişkin olmalıdır.

İdare, sahip olmadığı ve ayrıca yapılacak bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilir. Ancak, idarenin işlevi gereği elinde bulunması gereken bilgi ve belgeler bunun dışındadır.

İstenen bilgi veya belge başvuru alan idareden başka bir yerde bulunuyorsa bu hususun ilgiliye yedi gün içerisinde ve yazılı olarak bildirilmesi gerekir.

Bilgi ve Belgelere Erişim Süreleri

Madde 29

Başvuru dilekçesini alan idare, 2'inci fıkrada öngörülen istisnalar dışında, istenilen bilgi veya belgeye erişimi yedi gün içerisinde sağlar.

Aşağıda sayılan hallerde idare erişimi en fazla on beş gün içinde sağlar:

a) İstenen bilgi veya belgenin, başvuru alan idare içindeki başka bir makamdan sağlanması,

b) Başvuru ile ilgili olarak bir başka idarenin görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla idareyi ilgilendirmesi.

Bu hallerde, süre uzatımı ve gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve yedi günlük normal sürenin bitiminden önce bildirilir.

Yurtdışından Türk konsoloslukları aracılığıyla yapılacak başvurularda erişimi sağlama süresi 30 gün olup bu süre bir defaya mahsus olmak üzere 30 gün daha uzatılabilir.

Bilgi ve Belgelere Erişim Usulleri

Madde 30

İdare, istenen bilgi ve belgelere erişimi;

a) İstenen belgenin onaylı bir kopyasını vererek,

b) Bilgi ve belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hallerde ilgiliye

1) Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesi,

2) Ses kaydı şeklindeki bilgi ve belgelerde bunların dinlenebilmesi,

3) Görüntü kaydı şeklindeki bilgi ve belgelerde bunların izlenebilmesi imkanı vererek,

c) Bilgi ve belgeye (a) ve (b) bentlerinde belirtilen yöntemlerden farklı bir biçimde erişim mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu biçimde sağlar.

Bildirimlerin Gerekçeli ve Yazılı Yapılması

Madde 31

İdare, bilgi edinme başvurularının kabul veya reddi yönündeki kararlarını yazılı ve gerekçeli olarak ve karara karşı başvuru yollarını göstererek bildirir.

Erişim Maliyeti

Madde 32

Bu Kanun kapsamında erişilen bilgi ve belgeler için, başvurunun yapıldığı İdare, başvuru sahibinden erişim usullerinin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir bedel tahsil eder. İstisna ve muafiyetler Başbakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Üçüncü Bölüm

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Devlet Sırrı

Madde 33

Açıklanması halinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine açıkça zarar verecek, niteliği itibariyle Devlet sırrı olan ve Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenip usulüne uygun şekilde gizlilik dereceleri ile korunan bilgi ve belgelerle Cumhuriyet öncesi döneme ait Osmanlı arşivleri bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Gizlilik derecesi kaldırılmış olan bilgi ve belgeler, bu Kanunda belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hale gelir.

Devletin Ekonomik Menfaatleri

Madde 34

Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde Devletin maliye para ve dış ticaret politikalarının yürütülmesine açıkça ve ciddi şekilde zarar verecek veya haksız kazanca sebep olacak bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

İstihbarata İlişkin Bilgi ve Belgeler

Madde 35

Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Bu nitelikteki bilgi ve belgelerin tespitine ilişkin kıstaslar Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Kişinin Özel Hayatı ile Aile Hayatının Gizliliği

Madde 36

Açıklanması halinde kişinin özel hayatı ile aile hayatına, şeref ve hayasetine, meslekî ve ekonomik değerlerine açıkça haksız müdahale oluşturacak bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kişisel bilgi ve belgeler, idare tarafından, kamu yararının gerektirdiği hallerde ve hakkındaki kişisel bilgi ve belgelerin açıklanması söz konusu olan kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek, yazılı kabulü alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar ile kişinin izin verdiği haller saklıdır.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 37

Açıklanması halinde haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ticari Sır

Madde 38

İlgili yasal düzenlemelerde ticari sır olarak nitelenen ve/veya niteliği gereği ticari sır sayılması gereken bilgi ve belgeler ile, İdare tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 39

Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili yasal düzenlemeler uygulanır.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi ve Belgeler

Madde 40

Emniyet Teşkilatı, teftiş kurulları veya diğer yetkili birimlerce yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde,

- a) Kişinin özel hayatına açıkça haksız müdahale oluşturacak,
  - b) Bir kişinin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,
  - c) Soruşturmanın selametini tehlikeye düşürecek,
- gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak ve/veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi kaynaklarına ulaşılmasını güçleştirecek,

bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Suç İşlenmesinin ve Yargılama Görevinin Yerine Getirilmesinin Önlenmesi

Madde 41

Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde,

- a) Suç işlenmesine yol açacak,
- b) Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların yasal yollarla yakalanıp kovuşturulmasını güçleştirecek,

- c) Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,
d) Adil yargılanma hakkını ihlal edecek,
nitelikteki bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 42

İdarenin dış müdahalelerden uzak, tarafsız ve rahat bir şekilde karar almasını ve politika oluşturmasını sağlamak amacıyla, uygulayacağı politikalara veya alacağı kararlara ilişkin olarak kendi görevlileri tarafından elde edilen görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ancak, idarenin alacağı kararlara esas teşkil eden ve kanun veya düzenleyici işlemlerle bilimsel, teknik, tıbbi, mali, istatistiki, hukuki ve benzeri uzmanlık alanlarında görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri bilgi edinme istemlerine açıktır.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 43

Bir İdarenin, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemelerden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi ve Belgeler

Madde 44

İdarece yayımlanmış veya yayın, broşür, ilan ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış ve kitaplık gibi halka açık yerlerde kolayca erişilebilecek bilgi ve belgeler bilgi edinme başvurularına konu olamaz. Ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi ve belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurana bildirilir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi ve Belge Verme

Madde 45

İstenilen bilgi ve belgelerle, bu Kanunda gizli veya sır olarak nitelenen bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirinden ayrılabiliriyorsa, söz konusu bilgi veya belge, gizli veya sır niteliğinin-

deki bilgiler çıkarıldıktan veya gizliliğe ya da sırra ilişkin unsurların üzeri gizliliğin ya da sırrın açığa çıkmasını önleyecek şekilde kapatıldıktan sonra başvuranın erişimine sunulur. Bu durumda, gizleme gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Diğer Yasal Düzenlemelerdeki Hak ve Sınırlamalar

Madde 46

Bu Kanun hükümleri, diğer kanun ve kanun hükmünde kararname ile tüzük, yönetmelik ve diğer düzenleyici işlemlerle bilgi edinmeye ilişkin olarak tanınan hakları sınırlamaz.

Bu bölümde belirtilmeyen ancak açıklanması diğer kanun ve/veya kanun hükmünde kararnamele sınırlandırılmış olan bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Dördüncü Bölüm

İtiraz ve Yargı Yolu

İdari İtiraz Usulü

Madde 47

Bilgi edinme istemlerinin reddine karşı, bu Kanunda öngörülen usulle üst makama, üst makam yoksa red kararını veren makama itiraz edilebilir.

Red kararı, bu Kanunda öngörülen devlet sırrı, devletin ekonomik menfaatlerine veya istihbarata ilişkin bilgi ve belge olma nedenlerine dayanıyorsa, itiraz, Başbakanlığa bağlı "Gizlilik Değerlendirme Kurulu"na yapılır. İtiraz zorunludur ve süresi on gündür. Kurul, gizlilik konusundaki kararını, ilgili bilgi ve belgelerin kendisine ulaşmasından itibaren 30 gün içinde verir. İtiraz tarihinden itibaren 60 gün içinde karar verilmemesi halinde itiraz reddedilmiş sayılır. İdare, Kurulun istediği her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdür. Kurulun vereceği karar, yargısal itiraz yoluna başvurulmaması halinde kesindir.

Gizlilik Değerlendirme Kurulu

Madde 48

Gizlilik Değerlendirme Kurulu, Cumhurbaşkanı tarafından atanan bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, elçilik, valilik, generallik, amirallik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ile vakıflar tarafından kurulanlar dışındaki yükseköğretim kurumlarında tam gün hukuk profesörlüğü

yapmakta olan kişiler arasından seçilecek dokuz kişiden oluşur. Kurul üyelerinin görev süresi beş yıldır ve emeklilik yaş sınırlamasına tâbi değildirler.

Kurulun çalışma esas ve usulleri Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Gizlilik Değerlendirme Kurulu Kararlarına Karşı Yargısal İtiraz

Madde 49

Gizlilik Değerlendirme Kurulu kararlarına karşı ilgililer ve idare, konusuna göre, Danıştay veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde oluşturulan özel dairelere nihai yargısal itirazda bulunabilirler. İtiraz süresi İdare için 7 gün, ilgililer için ise 30 gündür.

İnceleme sonucunda sözkonusu bilgi ve belgelerin istisna kapsamında olmadığına hükmedilirse, bunlar idare tarafından derhal ve en uygun yöntemle başvuru sahibinin erişimine açılır.

Özel dairenin itiraz üzerine vereceği kararlar kesindir, bu kararlara karşı herhangi bir idari veya yargısal başvuruda bulunulamaz.

Yargı yolu

Madde 50

Bilgi edinme istemi veya itirazı reddedilen başvuru sahibi, 47'nci maddede sayılan haller dışında, konusuna göre idari yargı yerlerinde veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde dava açabilir.

İnceleme ve Yargılama Usulü

Madde 51

Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde oluşturulan özel dairelere yapılan nihai yargısal itirazlar ile idari yargı yerlerinde veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde açılan davaların incelenmesinde yargılama usulüne ilişkin yasal düzenlemeler uygulanır, ancak söz konusu bilgi ve belgelerin gizliliği korunur, itirazlar duruşmasız sonuçlandırılır.

Söz konusu bilgi ve belgelerin devlet sırrı niteliği korunacak ise, devletin ekonomik menfaatlerine veya istihbarata ilişkin olduğunu ispatlama yükümlülüğü idareye aittir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Bilgi ve Belgelerin Tasnifi

Madde 52

İdare, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde, görev ve faaliyetleri ile ilgili olarak sahip olduğu her türlü bilgi ve belgeyi, ilgililerin bilgi edinmesini kolaylaştıracak şekilde ve 28/9/1988 tarihli ve 3473 sayılı Kanunun hükümlerine paralel olarak konu, tarih, nitelik ve benzeri bakımlardan tasnif eder ve bilgi edinme başvurularına cevap verecek hale getirir. Bu amaçla tüm bilgi ve belgelerin toplandığı elektronik veri bankası kurar.

Tasnif Cetvelleri ve Yayımı

Madde 53

Bu Kanunun uygulanması ile ilgililerin bilgi edinme hakkının kullanılmasını kolaylaştırmak üzere idareler tarafından hazırlanacak yol gösterici mahiyetteki bilgi ve belge tasnif cetvelleri ile diğer liste, cetvel ve rehberlerin düzenlenmesine ilişkin kurallar; Resmi Gazetede yayımlanacak liste, cetvel ve rehberler bu Resmi Gazetede yayımlanmayanların yayımına ilişkin kurallar Başbakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İdareler tarafından hazırlanan listeler ile cetvel ve rehberler Başbakanlığa gönderilir. Bunlardan Resmi Gazetede yayımlanması gerekenler Başbakanlık tarafından yayımlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Rapor Verme

Madde 54

İdare, bir önceki yıla ait olmak üzere,

- a) Kendisine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,
- b) Olumlu cevaplanarak bilgi ve belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,
- c) Olumsuz cevap verilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistiki bilgileri,
- d) Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak veya üzeri kapatılarak bilgi ve dokümanlara erişim sağlanan başvuru sayısını,

e) Gerek idari usul sürecinde gerekse bilgi edinme hakkına ilişkin olarak yapılan itiraz sayısı ile bunlardan kabul ve reddedilenlerin sayısını,

f) Kişilerin kendi haklarındaki kayıtları öğrenmek için yaptıkları başvuru sayısını,

g) Kişilerin kendileriyle ilgili olarak gerçeğe aykırı gördükleri kayıtların düzeltilmesi talebiyle yaptıkları başvuru sayısı ile bunlardan olumlu sonuçlanarak kayıtları düzeltilenlerin sayısını,

h) Olumsuz cevap neticesinde yargı yoluna gidilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını,

gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yılın 1 mart tarihine kadar Başbakanlığa gönderir.

Bağlı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları bu raporlarını bağlı ya da ilgili oldukları Bakanlık vasıtasıyla Başbakanlığa gönderirler. Başbakanlık hazırlayacağı bir genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yılın 1 nisan tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu'na sunar ve aynı gün basın-yayın organlarına açıklar.

Söz konusu raporlar hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu'nca yapılacak işlemler Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde düzenlenir.

Tüzük ve Yönetmelikler

Madde 55

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin olan ve Başbakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenmeye bırakılanlar haricindeki hususlar tüzükle düzenlenir.

Başbakanlık, kendisine bu Kanunla verilen düzenleme yetkilerini bir başka idari birim veya makama devredemez.

BEŞİNCİ KISIM

DEĞİŞTİRİLEN HÜKÜMLER

Madde 56

Yürürlükteki mevzuatta aşağıda yer alan değişiklikler yapılmıştır.

.....

(Bu maddede bu Kanunla değiştirilmesi veya kaldırılması gereken yasal hükümler yer alacaktır.)

ALTINCI KISIM
YÜRÜRLÜK HÜKÜMLERİ

Madde 57

Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 58

Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.